

В І Д Г У К

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента Бондаренка
Геннадія Леонідовича на дисертацію **Пилипів Ольги Зеновіївни**
**«Розвиток загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми
власності в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ століття)»**, подану на
здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

1. Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Одним із векторів демократизації вітчизняної освіти є розвиток закладів загальної середньої освіти приватної форми власності. Такі інновації в українському освітньому просторі дають можливість для: по-перше, утвердження національної системи освіти, її розвитку як невід'ємної складової європейської та світової спільноти; по-друге, пошуку шляхів найефективнішої підготовки майбутніх громадян до самостійного дорослого життя; по-третє, доступу до якісної освіти, враховуючи культурні та інтелектуальні пріоритети здобувачів освіти.

Надзвичайно актуальним, на нашу думку, є фундаментальне вивчення, об'єктивна оцінка, творче осмислення та використання кращих традицій українських загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності з метою підвищення якості початкової освіти, диверсифікації форм, методів, технологій організації освітнього процесу, вивчення новаторства в наданні освітніх послуг, впровадження перспективних педагогічних технологій в освітній процес початкових шкіл різних форм власності, створення комфортних умов для навчання, виховання та розвитку здобувачів початкової освіти.

Окрім того, дисертація є складовою науково-дослідної роботи Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» «Історико-педагогічні проблеми навчання і виховання в системі безперервної освіти» (державний реєстраційний номер 0108U009122) та «Доуніверситетська і післядипломна освіта як засіб самореалізації та професійного вдосконалення особистості у системі ціложиттєвого навчання: український і зарубіжний досвід» (державний реєстраційний номер 0117U005542). Тому заявлене дослідження є актуальним, важливим і перспективним як у науковому, так і практичному аспектах.

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

З поміж основних наукових результатів, які становлять особистий внесок дисертантки, важливо, на нашу думку, виділити такі:

- вперше здійснила цілісне і системне дослідження наукової проблеми феномену розвитку загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності в Україні (1991–2018) і схарактеризувала перебіг змін у зазначеному відрізку історії;

- розробила періодизацію розвитку загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності в Україні (1991–2018) відповідно до критеріїв (соціальні, педагогічних) та виокремила періоди й етапи в них; уточнила поняття «розвиток приватних загальноосвітніх навчальних закладів першого ступеня приватної форми власності» як історико-педагогічний феномен;
- схарактеризувала еволюцію феномену поступу загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності у сув'язі з педагогічними інноваціями і продуктивними практиками в умовах трансформації освітніх парадигм в Україні;
- ввела фактологічний матеріал про діяльність загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності, практичний досвід інноваційної діяльності вчителів (рукописні матеріали з фондів закладів освіти).

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертація Пилипів О.З. є змістовним, комплексним дослідженням, що представляє собою плідну спробу системно проаналізувати та структурно інтегрувати наукові педагогічні розвідки та знання щодо феномену поступу загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності, спричиненого соціальними, економічними, політичними детермінантами в руслі розбудови системи освіти незалежної України задля виокремлення ідей, що можуть бути корисними в розбудові нової української школи.

Заслугує на увагу теоретичне обґрунтування інтерпретації здобутків загальноосвітніх шкіл I ступеня приватної форми власності наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.; уточнення поняття «розвиток приватних загальноосвітніх навчальних закладів першого ступеня приватної форми власності» як історико-педагогічного феномену; розроблення та обґрунтування періодизації розвитку загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності в Україні та еволюції досліджуваного феномену у зв'язку з педагогічними інноваціями.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Пилипів О.З., а також їхня достовірність забезпечуються належною методологічною базою (провідні стратегії, ідеї, методологічні підходи, наукові студії), ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць (361 позиції) і в цілому не викликають сумніву.

Вважаємо, що дисертанткою досить вдало обрано методи дослідження (загальнонаукові, історико-генетичний, проблемно-генетичний, історико-компаративістський, конкретно-історичний, наративний, статистичний), що дало їй змогу змістовно, системно, обґрунтовано та переконливо викласти ідеї, сформулювати теоретичні узагальнення, виконати поставлені завдання.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Пилипів О.З. достатньо обґрунтовані й достовірні.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота Пилипів О.З. містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання.

Основні результати дослідження впроваджено у практику роботи ТзОВ «Школа вільних та небайдужих», комісії Української Греко-Католицької Церкви у справах освіти та виховання, приватної початкової школи «Католицька школа святого Василя Великого», Освітньо-методичного центру неперервної освіти ім. Отця Ю. Дзеровича, освітній процес чотирьох закладів вищої освіти України: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Класичного приватного університету, Львівського національного університету імені Івана Франка, що підтверджено відповідними 2-ма актами та 4-ма довідками.

6. Рекомендації щодо застосування результатів і висновків дисертації.

Ми вбачаємо практичне значення дослідження передусім у тому, що результати можуть бути застосовані для оновлення контенту навчальних дисциплін: «Історія педагогіки», «Педагогіка», «Педагогічні технології», «Сучасні моделі початкової освіти»; розширення тематики курсових і магістерських робіт; підготовки навчально-методичного забезпечення та укладання посібників із педагогічних інновацій у закладах загальної середньої освіти I ступеня різних форм власності.

7. Оцінка змісту дисертації і завершеність загалом.

Дисертаційна робота містить у своїй структурі три розділи, кожний із яких характеризується певним внеском у розвиток загальної педагогіки та історії педагогіки.

У вступі дослідницею Пилипів О.З. кваліфіковано виявлено й обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, хронологічні і територіальні межі, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію й упровадження авторського доробку, що дозволяє схарактеризувати науково-понятійний апарат як продуманий і обґрунтований.

У першому розділі дисертації достатньо чітко проаналізовано і логічно систематизовано історіографію та джерела дослідження наукової проблеми, з'ясовано ступінь її висвітлення, науково-теоретично аргументовано методологічні засади та розроблено умовну періодизацію розвитку

загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності у відрізок історії (1991–2018). Теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволив уточнити і схарактеризувати поняття «розвиток загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності» як історико-педагогічне явище (феномен), що характеризується динамікою кількісних і якісних змін, зумовлених запитами суспільства і батьків щодо початкової освіти дітей і підготовки їх до життя в мінливому світі. Авторкою досліджено трансформацію понять «загальноосвітня школа I ступеня», «загальноосвітній навчальний заклад I ступеня», «заклад загальної середньої освіти», що характеризують якісні перетворення у вітчизняній системі середньої освіти.

Як позитивне відзначимо, що дослідницею, по-перше, встановлено еволюційний поступ загальноосвітніх шкіл приватної форми власності у законодавчо-нормативному полі України; по-друге, виявлено вплив авторських феноменів інноваційної освітньої практики на розбудову освітніх моделей загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності; по-третє, на засадах різновекторних підходів та педагогічних критеріїв розроблено умовну періодизацію розвитку загальноосвітніх шкіл I ступеня приватної форми власності у територіальних і хронологічних межах дослідження, ґрунтовно схарактеризовано два періоди і етапи в них.

У другому розділі відповідно до мети, завдань дослідження авторкою ретельно розкрито еволюцію становлення і розвитку загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності, схарактеризовано зростання кількісних і якісних змін їхньої мережі. Наведені у другому розділі дисертації факти є новими, особливо ті, які представлені на основі аналізу значної кількості архівних матеріалів приватних загальноосвітніх шкіл рукописних і друкованих документів із Ф.166 ЦДАВО України. Пилипів О.З. проаналізовано з сучасних теоретико-методологічних позицій та доведено, значення законодавчо-правової бази у розбудові шкільництва в Україні на ґрунті особистісно орієнтованої парадигми розвитку загальноосвітніх шкіл I ступеня як державної, так і приватної форм власності.

У третьому розділі докладно висвітлено вплив педагогічних інновацій і продуктивних практик на розвиток загальноосвітніх шкіл I ступенів приватної форми власності в структурі функціонування і розвитку системи середньої освіти України, що зумовлюють кількісні та якісні зміни в організації освітнього процесу, змісті й технологіях, методах навчання, виховання та розвитку здобувачів початкової освіти. Заслуговує на увагу розподіл та аналіз дослідницею загальноосвітніх шкіл I ступенів приватної форми, по-перше, за окремими групами (уведення в освітній процес елементів європейських педагогічних систем; елементів етнопедагогіки та християнської освіти; новітніх освітніх технологій, інноваційних засобів навчання); та освітніми інноваціями (світоглядно-філософська основа педагогічної системи школи; персоніфікована освіта; перспективних педагогічний досвід).

Загальні висновки логічно впливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблено необхідні узагальнення й висновки, правильно оформлено список використаних джерел та додатки.

Таким чином, зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації властива повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне, у контексті наукової дискусії, висловити ряд зауважень і побажань:

1) у відповідності до мети і завдань дослідниці логічно розкриває у розділі 1 тенденції розвитку законодавчої та нормативної бази, її основні ідеї, які були визначальними щодо поступу загальноосвітніх шкіл приватної форми власності, проте доцільно було б здійснити їхній аналіз щодо сильних і слабких сторін, можливостей і загроз у кожному періоді / етапі досліджуваного феномену;

2) вважаємо, що робота виграла б, якби авторка у розділі 3 для більшої наочності візуалізувала спільні та відмінні особливості приватних загальноосвітніх шкіл I ступеня у вигляді таблиць;

3) схвально, що за результатами пошукової роботи дослідницею розроблено та апробовано в освітньому процесі приватних загальноосвітніх шкіл I ступеня авторські форми організації освітнього процесу: сценарій свята (підрозділ 3.1), конспекти інтегрованого уроку з математики та літературного читання у 3 класі (підрозділ 3.2), уроку-проєкту з літературного читання у 4 класі (підрозділ 3.3) та ін., проте, на нашу думку, їх варто було б подати в додатках;

4) у розділі 3 широко розкрито педагогічні інновації в поступі приватних загальноосвітніх шкіл I ступеня в Україні через зміст освіти, інноваційні технології, форми, методи тощо; на наш погляд, зміст розділу значно виграв би, якби авторка характеризувала педагогічні інновації і на рівні управління закладом освіти та роботи методичних структур.

Зазначені нами зауваження і побажання не є принципово значущими і не впливають на загальну високу оцінку рецензованої дисертації.

9. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Основний зміст дисертаційної роботи висвітлено у 19 публікаціях (із них 18 одноосібні, 1 – у співавторстві), зокрема: 5 – у фахових виданнях України; 1 – в іноземному періодичному виданні; 1 – у науковому виданні (розділ колективної монографії у співавторстві); 3 – у збірниках наукових праць; 9 – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом їхнього оприлюднення на науково-практичних конференціях різних рівнів (міжнародних, всеукраїнських із міжнародною участю, всеукраїнських, регіональних), а також на українсько-польських історико-педагогічних читаннях.

Аналіз змісту публікацій дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки, що були отримані в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

10. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, висновки, що викладені в авторефераті, повністю відображають основні положення дисертації.

11. Висновок.

Дисертація Пилипів О. З. «**Розвиток загальноосвітніх шкіл першого ступеня приватної форми власності в Україні (кінець XX – початок XXI століття)**» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пп. 9, 11 – 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України за № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р., №1159 від 30.12.2015, №567 від 27.07.2016 р., №943 від 20.11.2019 р., №607 від 15.07.2020 р.), а її авторка – Пилипів Ольга Зеновіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Г.Л. Бондаренко

